

ՊԱՏՄԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՐԿԱԿԱՆԱԿԱՆ (ԿԵՐԱՆ
ՀԱՅԿԱՊԵՏԱԿԱՆ) Ի ԳՐԻ ՆԻ ԳՐԱԿԱՆ

Գ.

Իշխանութիւն Ամենասուրբ Երրորդութեան. Թափ Տեառն 1729 եւ Հայոց ռճՏը. Օգոստոսի ամսոյ 20.

Յանուն Ամենասուրբ Երրորդութեան:

Ստեփաննոս Ստեփանեան Ռոջպայ Սրբազանի Աստուածաբանութեան վարդապետ վեգարիոս եւ բրեւոյթիոս Սքանիլաւալու աստանոր Այցարար Եկեղեցեացոյ Հայոց Գրանդիւնիւ:

Ի յերջանիկ Հայրապետութեան Սրբազան փափին Տեառն Պէնէտիքիոսի Երեքտասաներորդի, յեպիսկոպոսութեան Գրանդիւնիւնիւ եւ Աւաշնորդին մերոյ Տեառն Զորիկեր Գրիգորին, յԱրհիստապետութեան Հայոց Գրանդիւնիւնիւ եւ առաջին Բիւզանդոսի Հայաբարաբիս Տեառն Մինասայ Թորոսեանց ի կայսերութեան անյաղկելի եւ Բրիտանոսապակ կայսերն Գարոնի վեցերորդին ամենագլխած Տեառն մերոյ, ի կուպերիտորութեան ուղղափառ Զինարանին Գորիշեց. յեկեղեցականութեան Աշա խաչիկին Թաղաշայեց եւ ի Պիտիւնիւն Աշայ Մաղոմինին Գոսեթին Ընմայեց սահմանեցաւ եղբայրութիւնս:

Աս այցարարական Պաշտօն մեր պատկանի, զի ըստ Թորիսեդիւնոյ սուրբ Ժողովոյն վճռոցն, զփառս Աստուծոյ եւ զնորին Սրբոց պատինս այլեւ զբարեկարգութիւն Եկեղեցեաց, որքան Աստուածային օգնութեամբն կարեմք, յառաջարկել ջանասցուք: Եւ զի ի մէջ այլոց հոգեւոր իրացն, որք առ այն պատշաճին եւ Աշխարհականաց պատուելի Եղբայրութիւնքն Համաթիւն, որովք փառաբանութիւնն Աստուծոյ եւ սրբոց մեծարանքն օրբսօրէ առաւելանան եւ սուրբ Եկեղեցին նոցին ուղղապէս սահմանեալ: Կանոնադրութեամբն, Սրբազան Պատարագաց Հիմնողութեամբն եւ Հաստատրիմ կառավարութեամբն, որպէս մայր որդւովքն բերկրեալ եւ առաւել պայծառանայ, մեք գորով աստիճ եւ Սիրելի Ազգականաց եւ բարեկամաց մերոց եւ ունելով յզգանարարութիւն. սիրելի որդիքն մեր ի Բրիտանոս Նորաշէն Հայաբարաբիս Ազգայ Երիտասարդքն խոնարհաբար խորհրցին ի մենք, զի զԵղբայրութիւնն իւրեանց. զոր ի վաղոց Տեառն ունէին, բայց

առանց Հաստատի եկեղեցական կանոնաց, սահմանել եւ կանոնք Հաստատել յանձն առնուպ: Վասն որոյ Մեք ի յաճեցուցանել զԵրեքտասանութիւնն ոչ միայն վերոյ ասացեալ Երիտասարդացն այլեւ ընդհանուր Հաստատեալ Ժողովրդեան Հայաբարաբիս պարտիկ դէպ յԱմենասուրբ Երրորդութիւնն, զինչեալք ի բարեսէր մաղմանս նոցա, զնոյն Եղբայրութիւնն Երիտասարդաց սահմանել, Հիմնել, կառուցանել եւ Հաստատել յանձն առաք. որպէս արդէն իսկ այցարարական Եկեղեցականութեամբ մերով զՆոյն Եղբայրութիւնքն ընդ անուանագրութեամբ Ամենասուրբ Երրորդութեան ի մեծագոյն փառս նոյն Ամենակարողն Աստուծոյ Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ, իբրեւ զճշմարիտ եւ զօրինաւոր Եղբայրութիւն յեկեղեցւոյն սուրբ Երրորդութեան, զոր բարեպաշտ Ժողովուրդն Հայաբարաբիս նորապէս է շինելոց քարաշէն, սահմանել, Հիմնել, կառուցանել, եւ Հաստատել. եւ այսու կոնգակաւ վճռեմք, զի Եղբայրութիւնս այս իբրեւ ճշմարիտ եւ զօրինաւոր Եղբայրութիւն զամենայն իրաւունս եւ զազատութիւնս որպէս եւ այլք ճշմարիտ եւ օրինաւոր Եղբայրութիւնք ունին, եւ վայելեն միշտ եւ յամենայն տեղիս ունիցի եւ վայելիցէ. ստորագրելով զնա ընդ ի վայր գրեալ կանոնքն եւ պարտաւորութեամբք ըստ պատշաճին զոր յԱռաքելական սուրբ Ամբողջ Հոռմայ ունին եւ մեր Եղբայրութիւնքն Հայոց ի Լեւոստան. զորս աշխարհական բարբառով ի Հասկացումն ամենեցուն գրել Հրամայեցաք: Երրորդելով ի Բրիտանոս զամենայն Եղբայր մի ըստ միջոյն, զի ի փառս Ամենասուրբ Երրորդութեանն, յորմէ ամենայն սուրբ բարիք եւ ամենայն պարգեւք ի վերուստ իջանն, նաեւ ի շահաւորութիւն Հոգւոց իւրեանց, անխափանապէս զկանոնս պահեսցն. եւ զպարտաւորութիւնս իւրեանց լիով կատարեսցն. Ժիրք, ինքնուանգիք եւ յաճաքք ի դործս բարին եղիցին, զի զինի աստեպաք պսոջիկ զաշխատանաց իւրեանց զվարձս ընդունել եւ ընդ ամենայն Սուրբս յերկնային խորանս լուսոյ արժանասցին փառաբերել զԱմենասուրբ Երրորդութիւնն. զՀայր եւ զՈրդի եւ զՍուրբ Հոգին յաւիտեան յաւիտեանց: Ամեն:

Կանոնք եւ Պարտաւորութիւնք Երիտասարդաց Եղբայրութեանն Ամենասուրբ Երրորդութեանն:

1) Այս Հայաբարաբիս կրօնիւնորաց Եղբայրութիւնն պիտի սուրբ Երրորդութեան

խնամակալութեան տակը. Եղբարքը ըզուրբ Երրորդութեան սօնը պի կատարին, ինչպէս որ ալ վար Պարտաւորութեանը մէջ գրած է: Ամէն Եղբայր այս սօնին պի խոստովանի ու պի հաղորդվի: Որ Եղբայրը որ այս սօնին տունը չի գտվի, երբոր տուն գայ պի խոստովանի ու պի հաղորդվի այ մօտիկ կիրակին:

Բ) Ամէն Եղբայր պիտի ասէ. ամէն օր իրեք Հայր մեր. իրեք Ողջոյն քեզ, իրեք Փառք Հօր ու ամէն անգամ ղկարճ հաւատամբը ի պատիւ սուրբ Երրորդութեանը, խնդրելով որ օգնէ այս Եղբայրութեանն ու ըզուրբ ուղղափառ հաւատը տարածէ անհաւատից ու հերետիկոսաց մէջ:

Գ) Ով որ ուզենայ այս Եղբայրութեանը մէջ գրվելու, յառաջ պի խնդրէ զմէկնիոր Եղբայրը, որ զինքն պի յանձնէ Եղբարցը Սէսիային ասեմը ու պի խնդրէ, որ զինքն ընդունի ու ինչպէս որ ինչպիս աստիճան եղի է, պիտայ հօնորարկում Սքնին առաջին ձեռքն երեք մաճրի, երկուսում ձեռքն երկու մաճրի, իրեքում ձեռքն պի տայ մէկ մաճրի: Պաշխայ պի յայտնէ զիրեն տարեկան հախը, ինչպէս որ ալ վար գրած է ժբ բունգդին մէջ ու Եղբայրութեան Նօգարկուն պի գրէ զայս տարեկան հախը իրենց գրքին մէջ կարգով:

Դ) Այն օրն որ ուզենայ գրվելու, պիտոր յառաջ խոստովանի ու հաղորդվի, հապա լիէ ինքն ու մէկ քանի Եղբայր մեծաւորացը խրեւոյնն պի խնդրին զիրենց Տէր Գաբէլանը, որ ինքն իրեն ձեռքն գրէ զնա Եղբայրութեան կոնգակին մէջ սուրբ Երրորդութեան Բէմին վրայ ու գրված Եղբայրը հետ մէկալ Եղբարց չըման պի ասէ իրեք Հայր մեր. իրեք Ողջոյն քեզ ու իրեք փառք Հօր ի պատիւ Սուրբ Երրորդութեանն ու Տէր Գաբէլանին հետ պի ասէ զաղօթքը, որն որ այն կոնտակին վերջը գրած է:

Ե) Այս Եղբայրութիւնը պի ունենայ իրեք մեծար: Առաջին մեծարին անունը պիլայ Բրէֆէրը. երկուսումնր վիցէրէֆէրը, իրեքումը մարշալքը: Զայս իրեք մեծաւորացը պի ընտրին յամէն տարի իրեք օր յառաջ քան զսուրբ Երրորդութեան սօնը: Բրէֆէրդն մէկ օրով յառաջ քան զընտրութիւնը իմաց պիտայ Եղբարցը, որ ընտրութեան օրը ամէնքը յեկեղեցին գան ու զուխտական պատարագն լինի, զոյն որ իրենց Տէր Գաբէլանը սուրբ Երրորդութեան բեմը պի ասէ զՀօգոյն սրբոյ: Յետոյ պի քաղվին Բրէֆէրդին տունը ու

Փոնտագորներուն դիմաց. ու զՄնտուկն ալ իրեն աղէկոյնն ու Գլքերոյնն յետ պիտան. հապա լիէ Եղբայրը ու Փոնտագորները պի ընտրին նոր Մեծաւորաց վօգուճերով ու որ մեծաւոր ալ շատ վօգուճ ունենայ. նա Բրէֆէրդ պիլայ ու մէկալը վիցէրէֆէրդ: Զմարշալքն ալ նոյնպէս վօգուճերով պի ընտրին, որն որ ալ շատ վօգուճ ունենայ, նա մարշալք պիլայ: Թէ օր Եղբարքը անցած տարվին մեծաւորաց հաւանին, կրլան այլվի զնքա հաստատիւ: Զընտրութիւնը պի գրին ընտրութեան գրքին մէջ ու զլուսման ըստըկինը, զորն որ Մեծաւորաց ձեռքն կու տան, պի յայտնին, Տէր Աւագերեցը յետոյ իրեն ձեռքը պի հաստատէ զընտրութիւնը ու պի ստորագրէ այն գրքին մէջ այսպէս: Զայս վերոյգրեալ ընտրութիւնն որովհետեւ առաջի իմ օրինաւորապէս եղի, հաստատեմ եւ ստորագրեմ. ի Հայտաքաղաք թուին Ան: Եւ Տէր Ան: Որ կտրիճն չուզենայ յայս ընտրութիւնը գալու, իրեք Փոնտ մօմ անպատճառ ճուրում պիտայ:

Ղ) Մարշալքին բանն է, որ թափօրին ասեմը զԵղբայրութեան գաւազանը ձեռքն ունենալով, զկտրիճները շարէ, որ կարգով երկուս երկուս երթան ու երբ ծննդեան քրիստոսի ու Զատիկն Հայր մեր տօնելու կու քաղին ու երբ զՀարան ու զփեսայն Պրասկին ժամ կու զաւորին, զգաւազանը միշտ ձեռքն ունենայ: Զանհնազանդ կտրիճը ինքն ինչպէս ինչպիսադոր տալի պիտոր անէ Եղբայրութեան մեծաւորացը: Ատոր համար Եղբայրութիւնը պի ունենայ մէկ գաւազան մը. որին գլուխն ըլլայ արծաթէ պատկերը, մէկ զիհաց Սուրբ Երրորդութեան պատկերը, մէկալ զիհաց սուրբ Աստուածածնայ Անարատ Յղութեան պատկերը:

Ե) Յայս ընտրութեան ասեմը պի ընտրին չորս Եղբայր, որոնց երկուսը զհիւանդաց հոգւր պի քաղընուն ինչպէս որ ալ վար Պարտաւորութեանը մէջ գրած է, ու մէկալ երկուսը զԵղբայրութեան միմեքն, զգեստն ու բեմի բաները պի պահեն, ու երբ որ պէտք ըլլայ պի տանին ու պի բերին:

Շ) Եղբայրութեան Սքնուկը պիլայ Բրէֆէրդին մօտ. երկու բալիւնքի տակ, գոցով ու կուպղակով. գոցին բալիւնքը պիլայ վիցէրէֆէրդին մօտ. կուպղակին բալիւնքը պիլայ ալ մեծ եղբոր մօտ: Թէօր դայցամէ, որոնք զմեկին բալիւնքներն ունին, մէկնըվոյն ճամփայ երթան, նայ զիրեն բալիւնքը պիտայ օգկայ Եղբօր ձեռքը, ինչուրի ինքն դառնայ: Այս արեւին մէջ պի

պահանջը զայս Կոնգրակ, զորն որ ամէն ամիս մէջ մի կարգաւ, որ Եղբայրքը զիրենց պարտաւորութիւնը գիտենան: Պաշտայ Տինկ գիրք պիւռնենան այս Սընկին մէջ: Մէկն մէջ պիւ գրին զԵղբայրք ու զՔրիստոսաց անընկերն ու զաւելի անընկերն. ու որ Եղբայրն կամ Քոյրն որ մեռնի, նա քովն խաչ պիւ գրին ու զմեռածին անունը պիւ գրին իւսե կողով գրքին մէջ, որ գվարդալի Պատարագնու մէջ յիշվի: Երկուսում գրքին մէջ պիւ գրին զՊատարագնու ֆունտացիաներն ու զկարգաւորութիւնը պատարագաց: Երեքում մէջ մէջ պիւ գրին զընտրութիւնը ու զգրականներն: Չորսում մէջ զհիւրըն ու զխորհրդ: Հինգում մէջ զտարեկան Տխար:

Բ) Սէսիայն ամէն երկու շաբաթը մէմը (կամ ալ թէշ երբ որ պետք ըլլայ) պիւլայ Կիրակի որ Պատարագին ետեւ բրէֆէրդին տունը, ուրուս որ սընտուկն է: Որ Եղբայրն առաջ արդար պատշաճի չուզենայ գալու Սէսիայն ժե պան ճուրում պիտայ: Թէ որ ալ բիզոյի Եղբայրը Սէսիայնն աստեղ յառաջ ելէ զընտրելով առանց դատուրի, մէկ ֆունտ մոմ՝ ճուրում պիտայ: Որ Եղբայրը յառաջ քան զբանալն Սընկին առանց դատուրի երթայ, մէկ ֆունտ մոմ՝ ճուրում պիտայ:

Ժ) Երբոր բանան ըզընտուկն ամէնքը գլխիբաց ու ռոյց վըայ մէկ Ողջոյ քեզ ու մէկ փառք Հօր պիւ ասին. ու երբ որ փակին, մէկ Հայր մօր, մէկ Ողջոյ քեզ ու փառք Հօր պիւ ասին մեռած Եղբայրք ու Քրիստոսաց Հոգուն Համար:

Ժա) Ան Եղբայրն, որ զիրեն պարտքն Սընկին, կամ զտարեկան Հայն կամ ըզգրած ճուրումն չուզենայ տալու, զարտ զայն ինչ որ պարտական է տալու, մէկ ֆունտ մոմ՝ ճուրում պիտայ իրեն անՀնազանդութեան Համար:

Ժբ) Ցարեկան Հայն ամէնուն Հաւանու նոյն Հաստատուեցաւ, որ ամէն եղբայր, ինչպէս ալ վարդաց աստիճ եղիլէ, ամէն տարի ունենայ տալու Սընկին տարեկան Հայն, խաճան 50 պան, ալ աղքատ Եղբայրը երսուն պան, կամ քսան պան, ինչպէս որ մեծաւորաբը իրենց Հոգովը գտնուն:

Ժգ) Սընկին սգանի միոյն Եղբոր պիւ տան. ու երբոր չի գտվի այնպէս Եղբայր, որ շահու առնու, կըլան ան աստեղ մէկնովոր Եղբոր ձեռքը օգկայի տալու. ու գրականուն Գրգին մէջ պիւ գրին Համ եղբորը, Համ առնողին առնուն: Առանց գրականի մարդու ալ չի տան: Գրականը միայն ուրի, արծաթ, մարգրիտ ու

ակնեղէն ըլլայ, որն որ երկու տակ ածենայ զտված սգանը: Հարուրին շահ միայն վեց պիւ առնուն տարին:

Ժդ) Թէ որ գրականին տէրը տարին վըայ չի տայ ըզգրելին շահը. ոչ կարնայ զիրեն գրականը Հանելու, ան աստեղ ֆունտագործներն Հետ այս Եղբայրութեան Մեծաւորացը, յառաջ իրեն երեք անգամ իմաց պանին. ու չի Հանէ նայ, զգրականը գին պիւ կարին ու պիւ ծախին զգլուկն. ու զՀան Սընտուկը պիւ զնին. ու ինչ որ պարտքին Սումմայէն ու շահէն աւելնայ, գրականին տիրոջն պիւ տան: Թէ որ այս բանը աղէկ չի նային ֆունտագործներն ու մեծաւորաբը ու երեսպաշտութեան կամ աղուութեան Համար Գրականին տիրոջն պակաս առնուն ըզՀան պարտական պիլան իրենց յատուկ սղըկէն լըման վիճարելու ըզՀան:

Ժե) Այս Եղբայրութիւն պիւ ունենայ վեց ֆունտագործ, որոնք ճանուար, խեղք ու Աստուածավախ մարդիկ ըլլան. Գաքա մինչեւ ի մահ ֆունտագործ պիլան: Երբոր մէկնիվոր ֆունտագործն մեռնի նա, մէկայ ֆունտագործներն Հետ բրէֆէրդներն ներս տեղն օգկայ ֆունտագործ պիւ ընտրին, այնչէս տանուաւոր, որն որ գրած ըլլայ այս կտրիճվորաց Եղբայրութեանը կոնտակին մէջ, որ միշտ վեց ըլլան: Զայս ֆունտագործներն պիտոր Ցէր Աւագէրեցն Հաստատէ ու արբու պօլաք անէ: Ֆունտագործներն պարտական ին ամիսն մէկ անգամ կամ ինչնտար պէտք ըլլայ, Սէսիայն գալու, զտարեկան Հայն Սընկին տալու, ընտրութեան աստեղ գտվելու. պիւ նային որ Սընկին աստեղ անպէտք խարճով չի պարսի: Բայց որ աւելնայ նայ ու սիրով աղէկ պիւ կառավարին զԵղբայրութիւնը: Ասոր Համար ոչ մէկ Հարկաւորութեան Համար թէ քաղքին թէ օգկայ բանի չիշին Սընկին սղըկէն տալու. զարտ մէկ ուղղութեան գործոց Համար, ինչպէս որ ալ վար գրած է:

Ժզ) Որ կտրիճն Հարանիք ունենայ անելու, պիւ ինչգրէ զԵղբայրութիւնը, որ Հարանեցն, ինչպէս որ Հիմպիկ աստիճն է, կտրիճներն ստիսգօլաք անին. պարտական պիլայ այս Եղբայրութեանն Սընկին իրեն կարողութեանը գօրայ, Հծծորարկում տալու, առաջին ձեռքն պիտայ վեց մաճրի, երկուսում չորս մաճրի. իրեքում ձեռքն երկու մաճրի, յաղքաւն իր մալ չի պիւ առնուն: Կմանապէս երբ որ օգկայ քաղքէ գայ փեսայ. կամ իրեն մարդիքն ասկից Հարս առնելու նայ, այս գրած իրեք ձեռքին սեպով, Սընկին Հծծորարկում պիւ տան: Բայց երբ որ

այս քաղքէն կըտրիճան յօգկոյ քաղաք երթայ
Հարսն առնելու, ի հոս միայն զիւսն պիտայ,
ինչոր տալու էր. ու ի հոս ուսկից զհարսն կառ-
նու լըման պիտայ զճօնօրարիումն:

ԺԷ) Կարիճան որ կու կարգվի, հարսնեցն
էտու մէկ տարի այս Եղբայրութենէ չիպի
զատվի: Բայց ազատ պիլայ յամեն ծառայու-
թենէ: Տարին որ լըմայ, շնորհակալ պի գայ
Եղբայրութեանը Սէսիայի ատենը: Բայց պար-
տական պիլայ յամեն տարի զերեք տարեկան
հախը առաւ Սընկին, որ գեղբայրութեան
վարձքն չի կործնու ընտրութեանն ատենը. ու
երբ վիճքն Եղբայրութիւնը ձենէ իբմը հար-
կաւորութեանն սէսին, պէտք է որ Սէսիայն
գաւի:

ԺԸ) Ետեը նային Եղբարն, որ ժիր ըլան
ու սիրով զիրենց պարտաւորութիւնը ու զգործք
ողորմութեան ինչպէս որ գրած է կատարին որ
ի սուրբ Երրորդութենէն զիրենց աշխատանաց
վարձքն ու զօրհնութիւնն արժանի ըլան առ-
նելու:

(Ը-Ի-Ն-Ի-Ի-Է)

Գ Ր Ա Վ Ա Ն

ՀԱՅԵՐԵՆ ԱՐԻՈՒՐԵՆԴԻ ԶԱՆՈՒՄԻՆԸ ԺԱՂԱՊՏԸ

Յաջորդ հատուածս լոյս տեսած է հայագէտ
Փր. Միւլլերի գրելն Վիեննայի Արեւելագիտական
Թերթին մէջ. (Fr. Müller: Ueber den Ursprung der
Vocalzeichen der armenischen Schrift: WZKM 1894,
Heft II, p. 155—160): Հարկ կը համարինք ընթերցողաց
ծանօթացնել այս զուգիւնն, ինչպէս ժամանակն
ծանօթացնողս մնք հայագիտիս հայերէն տառերուն
վրայ գրած ուրիշ հատուածները. (Տմտ. WZKM 1888,
Heft III, p. 245—248 ու 1890, Heft IV, p. 284—288. Թրգմ.
ի հանդէս 1889, էջ 86—87 եւ 1891, էջ 68—70):
Այս անգամ բողոքովն նոր գաղափար մը կը յայտնէ
հայագէտս՝ ընամարդ հաստատել որ հայ ծայնաւոր
տառերէն յիշուածքն ծագած ըլլան, այլ աւետական
տառերն:

Հ. Օ. Տ.

Նկատելից հատուածներուս մէջ, ուր
Առողկայ եւ Վարդանայ առած տեղեկութեանց
վրայ հիմնուած՝ հայերէն տառերու ծագման
նկատմամբ խօսուած է, ընացած եմ ապացու-
ցանել որ այն երկու մատենագրաց համեմատ պէտք
ենք սեփական եւ յատկապէս Երմիական այբուբենը

մը նկատել իրբու աղբիւր հայերէնին, եւ թէ
Մեքսիկայ արդիւնքն էր այն որ յայտարար Գառնի
հայերէնով սեփական Բաղնիշիւնին վերածեց
պարզ Գառնիւն, որուն մէջ թէ քաղաքային եւ
թէ ձայնաւորք հաւասարապէս կը նշանակուին
տառերով: — Թէ այս պայտէս եղած ըլլալու
է՝ կ'ապացուցուի պայծառ կերպով Մեքսիկայ
այս նկատմամբ ունեցած գործունէութեան
վրայք հին մատենագրաց, ի մասնաւորի Մ.
Խորենացոյ թով պահուած տեղեկութիւններով:

Մեքսիկայ կը ձանձայ Գառնիւն այբուբենին,
եւ քիչ մ'ատեն իւր աշակերտաց ձեռք փոր-
ձելով՝ կը գտնէ որ այն տառերը անբաւա-
կան են աստուածային պաշտամանց ժամանակ
կարեւոր ընթերցուածները եւ կարգացմունքն
անոնցմով ի գլուխ հանելու. (Մ. Խոր. Գ., Ժբ.)
Յայտնապէս սեփական այբուբենը մին էր այն
ընէ սեփական Երմիական, եւ ասով անյարմար ոչ-
սեմական լեզուի մը բառերը ներկայացընելու:
Վերեւայ թէ Գառնիւն աւանդութեան ալ շատ
չէր վատահեր Մեքսիկայ, չէրաւրով հաւատալ
թէ այն այբուբենը չայց հնագոյն ժամանակ-
ները գործածածն ըլլայ. վասն զի Եղբարն գնաց,
որպէս զի այն տեղոյ դիւանին մէջ Գառնիւն
տառերուն — հին Հայոց այբուբենին —
նկատմամբ աւելի տեղեկութիւն գտնել կարե-
ւոյ. (Մ. Խոր. Գ., Ժգ.) Բայց իւր յոյն ի գերեւ
եւաւ. եւ նաեւ գոհացողիչ արդիւնք չունեցան
ուրիշ փորձերն ալ, զոր ուրիշ անձանց հետ
ըլլան: Այն ատեն աղօթքով օգնութիւն խն-
դրեց՝ ըստ աւանդութեան, — եւ աստուածա-
յին գաղափար մը լուսաւորեց իւր միտքը:
Հայերէն լեզուի անյարմարները՝ ա, ե, լ, յ, ւ,
— իրբու անկեղծ հնչմունք ըմբռնեց եւ ոչ թէ
քաղաքային պարզ ընկերակցող, ինչպէս է
սեմական այբուբեններու մէջ: — Այսպէս
հարկեցաւ այբուբենը մ'որով հայերէն լե-
զուն հիշել եւ ապաւով կերպով գրուիլ եւ նշն-
պէս ճշդիւ եւ ապահով կերպով կարգացուիլ
կրնար:

Հոս խնդիր կը յառնէ թէ՛ արդեօք Մեք-
սիկայ այբուբենին ետք ձայնաւորներն ըստ կամս
հարկեց՝ թէ ուրիշ այբուբենի մ'առաւ: —
Եւ այս վերջին դիպաց մէջ խնդիր է թէ ինչ
այբուբենը աղբիւր եղաւ Մեքսիկայ մոծած
հայերէնի ձայնանիշ տառերուն:

Այստեղ կրնան միայն յուշարել եւ
աւետական այբուբենը խնդրոյս մէջ ի նկատ
առնուիլ: Երկու այբուբենքն ալ Մեքսիկայ քիչ
շատ տեղեկութիւն ունենալու էր՝ Վառձապչոյ